

Som et lille barn

PRÆDIKENER OVER LUTHERS LILLE KATEKISMUS

Sune Skarsholm og Henrik Højlund

Som et lille barn

PRÆDIKENER OVER LUTHERS LILLE KATEKISMUS

Sune Skarsholm og Henrik Højlund

Lohse

Indhold

Forord	7
Hjertets tillid og tro <i>Af Sune Skarsholm</i>	11
Ordenes og kroppens veje og afveje <i>Af Henrik Højlund</i>	19
Fjerde rimer på ære <i>Af Henrik Højlund</i>	29
De tidløse bud <i>Af Henrik Højlund</i>	37
Frem for alt: Vøgt dit hjerte <i>Af Henrik Højlund</i>	47
Gudsmættet liv <i>Af Sune Skarsholm</i>	57
Nyt herredømme <i>Af Sune Skarsholm</i>	67
Trosvaner og trosmirakler <i>Af Sune Skarsholm</i>	75
En kæmpe protestbevægelse <i>Af Henrik Højlund</i>	85
Hænder som tomme skåle <i>Af Sune Skarsholm</i>	95

Gudvand	107
<i>Af Henrik Højlund</i>	
Nådige ord og hænder	117
<i>Af Sune Skarsholm</i>	
Det evige livs brød	127
<i>Af Henrik Højlund</i>	
Daglig inhalering af troen	135
<i>Af Henrik Højlund</i>	

Forord

I 2017 var der fuldt blus på reformationsjubilæet. Runde og flotte 500 år siden Luther fremsatte nogle teser, som blev starten på en lavine i kirken. Det, vi sidenhen har kaldt reformationen – fornyelsen.

Det blev fejret på utallige måder landet over. Og ikke så få steder på resten af kloden.

I Løsning-Korning kirker fejrede vi det blandt andet med et forsøg på at aktualisere Luthers anliggende ved en række gudstjenester. Det gjorde vi ved at prædike over Luthers Lille Katekismus.

Vi var enige om, at det skulle være rigtige prædikener. Ikke historietimer, ikke kirkehistoriske og dogmatiske udredninger af Luthers tanker, ikke en rundvisning i reformations-museet, men – forhåbentlig – prædikener med lige så aktuel relevans som enhver anden prædiken, blot med afsæt i andre tekster end de normale evangelietekster.

Derfor vil man heller ikke kunne bruge denne bog som en mere eller mindre fagteologisk udlægning af Den Lille Katekismus. Selvom der selvfølgelig vil være en del pointer, som springer ud af et fagteologisk forarbejde med teksterne.

Situationen var, som den altid er med prædikener. Vi var sammen med mennesker i kirkerne, der ligesom os selv havde brug for søndagens optankning til hverdagens liv i tro og tjeneste.

Vi valgte også at begrænse perioden med disse prædikener, og det vil sige, at vi ikke lod hvert eneste led i katekismen få en hel søndag for sig. En del søndage blev der prædikeret ud fra mere end ét led.

Den måde at gøre det på kan i høj grad diskuteres. Der er mere end nok til en hel prædiken i hver af katekismens enkeltdele. Og måden at opdele katekismen på til hver søndag kan også diskuteres. Men nu blev det, som det blev, og enhver må gøre sig sine tanker om det ved læsningen af bogen.

Det skal også siges, at det altid er lidt udfordrende med sådan en skriftlig gengivelse af noget, der har været holdt som mundtlige prædikener med afsæt i det lokale liv, med relevans for de konkrete tilhøreres livssituation og med tidens stemmer og begivenheder som farve på prædikenerne. Den skrevne og læste prædiken må gerne løfte sig lidt op over det alt for tids- og stedbundne. Men samtidig må den helst ikke miste al smag af det. Om den balance er lykkedes med disse prædikener, må andre vurdere. Forsøget er i hvert fald gjort.

Luther selv kunne det. Hans prædikener, skrevne eller ej, har hen over en 500 år lang kløft noget forbavsende tidløst og aktuelt over sig. Ligesom også hans Lille Katekismus. Der har siden Luther været mange andre store prædikanter og teologer. Meget få har som ham beholdt en så frisk og endnu levende tone.

Måske hænger det sammen med hans bevidste valg af enkelhed i forkyndelsen. På samme måde som katekismen også er en på én gang meget enkel og dog dyb og rig udlægning af troens sandheder.

Luther skrev engang til en god ven: »Lad alle dine prædikener være så enfoldige som muligt, se ikke på fyrsterne, men på de enfoldige, uvise, grove og uvidende mennesker, for fyrsterne er lavet af samme stof. Dersom jeg i mine prædikener skulle tænke på Philipp Melanchton og andre doktorer, så udrettede jeg ikke noget godt; men

jeg prædiker på den allerenfoldigste måde for ulærde, og det behager alle.«

Med andre ord: Skulle nogen finde vores prædikener enfoldige, vil det kun glæde os.

Sune Skarsholm og Henrik Højlund

Hjertets tillid og tro

Af Sune Skarsholm

Det første bud: Du må ikke have andre guder.

Hvad vil det sige?

Svar: Vi skal over alle ting frygte og elske Gud og stole på ham.

- - - - -

I dag begynder vi på trinitatistiden – den festløse periode i kirkeåret. Vi markerer den liturgisk med den grønne farve, for nu skal troens liv vokse og have indhold og næring. Det er derfor en mulighed at give sig tid til undervisning af centrale elementer i trosstoffet. De næste mange søndage tager vi afsæt i Luthers Lille Katekismus, som han skrev i 1529.

Katekismus kommer af et græsk ord, der betyder *meddele, lære* eller *undervise*. Formålet var at give lægfolk en enkel fremstilling af troen. Katekismen indeholder det, som alle kristne bør vide om kristendom. Men vi skal ikke falde for den misforståelse, at det her kun er børnelærdom og ikke for erfarne kristne. Det er det også, men for Luther er det vigtigt, at alle kristne husker, at vi også er børn og derfor skal lære af børnenes ligefremme og tillidsfulde tro.

For Luther selv var hans katekismus et livsrum for troen, en daglig puls, som han midt i kirkekamp og akademisk arbejde levede i på en simpel og næsten barnlig måde. At kende troens centrale indhold er for alle kristne vigtigt for det personlige gudsliv, og det giver modstandskraft mod Djævelens angreb. I indledningen til Den Store Katekismus, som han også skrev i 1529, kommer Luther med en ordentlig opsang til storsnudelede sognepræster, der hellere vil prale af deres store lærdom end give en enkel undervisning om troen. Den opsang kan jeg selvfølgelig ikke sidde overhørig.

Det er ikke tilfældigt, når Luther begynder katekismen med en forklaring til de ti Bud, som derefter følges op af en forklaring til Trosbekendelsen og Fadervor. Buddene fortæller os, hvad vi skal gøre. Men vi vil også indse, at det magter vi ikke. Vi kommer til kort og formår ikke at leve efter Guds vilje. Når vi derfor er afsløret af Guds lov, så har vi brug for at møde troen på den treenige Gud i trosbekendelsen; Fader, Søn og Helligånd, der har åbenbaret sig til frelse for os i evangeliet om syndernes forladelse. Herefter skal vi føres ind i barnets trygge forhold og tillid til Gud som vores himmelske far – og det sker ved at lære, forstå og bruge Fadervor.

Luther har også en skarp og frigørende evangelisk tanke med først at sætte forklaringen til det første bud op. For buddet om at frygte og elske Gud er det samme som *at tro* på den treenige Gud. *Troen* er opfyldelsen af det første bud. *Troen* er simpelthen fortegnet for, hvordan vi skal høre og forstå hver forklaring af de ni andre bud. Derfor begynder Luther hver eneste forklaring til de andre bud med at gentage sin forklaring til det første bud: »Vi skal frygte og elske Gud, så ...«

Den bibelske baggrund for de ti bud er Guds åbenbaring for Israels folk på Sinai bjerg, hvor han gav dem buddene, lovens to tavler. Forinden havde Gud på mirakuløs vis ført folket ud af slaveriet i Egypten og frelst dem. Han slutter en kærlighedspagt med sit folk og giver dem Loven. Frelsen og frigørelsen er altså baggrundshistorien for loven! »Gud talte alle disse ord: Jeg er Herren din Gud, som førte dig ud af Egypten, af trællehuset. Du må ikke have andre guder end mig« (2 Mos 20,1-3).

Derefter kommer et forbud mod at lave gudebilleder og tilbede dem: »Du må ikke lave dig noget gudebillede i form af noget som helst oppe

i himlen eller nede på jorden eller i vandet under jorden. Du må ikke tilbede dem og dyrke dem, for jeg, Herren din Gud, er en lidenskabelig Gud. Jeg straffer fædres skyld på børn, børnebørn og oldebørn af dem, der hader mig; men dem, der elsker mig og holder mine befalinger, vil jeg vise godhed i tusind slægtled« (2 Mos 20,4-6).

Luther anså dette for at være en uddybning af det første bud og ikke som et selvstændigt bud. Vi får forbud mod at tilbede, hvad vi har frembragt med vores egne hænder eller ved vores forstand. Men uddybningen af buddet er helt central for Luthers forståelse af, hvad det første bud sigter til. For der sidder en afgrundsdyb tilbøjelighed i os til at tilbede det skabte, det selvgjorte, det selvtænkte i stedet for Skaberen. Vi elsker det, vi selv kan præstere, højere end Gud!

Hvis det første bud blot er et forbud mod at tilslutte sig en anden religion og tilbede en anden gud end Israels Gud, så er det en forholdsvis enkel sag at overholde buddet. Men forbuddet mod afgudsdyrkelse stikker langt dybere. Afgudsdyrkelse integrerer intellektuelle, psykologiske, sociale, kulturelle og åndelige aspekter. For hvad er i grunden 'andre guder' eller en 'afgud'? Det kan være hvad som helst! Derfor uddybes buddet med advarslen mod at gøre noget menneskeskabt til en afgud. I Den Store Katekismus giver Luther en knivskarp definition af, hvad en gud er for et menneske: »Hvad vil det sige at have en Gud, eller hvad er Gud? Svar: En Gud vil sige det, hvoraf man venter alt godt, og som man tager sin tilflugt til i al nød.«

Afguder er altså ikke bare religionshistoriske figurer af gudestatuer for frugtbarhed med strittende, erigeret lem eller store bryster. Det går langt tættere på. En falsk gud er noget, som er så væsentligt for dit liv, at hvis du mistede det, ville du ikke længere føle, at livet var værd at

leve. En afgud har en så kontrollerende plads i din tankevirksomhed, at det er den, alting kredser om. For mange mænd er det typisk den uhellige treenighed bestående af penge, magt og sex. Hvad er det for kvinder? Forleden så jeg en overskrift i et dameblad: »Få en gudindes krop.« Måske handler det ofte om at skulle have »styr på tingene« – uanset om det er hus og hjem, job eller krop.

I virkeligheden kan hvad som helst være en afgud i vores liv, også gode gudgivne gaver: sundhed og en veltrænet krop, god økonomi, hus og have, velfungerende børn, sex og kærlighed, popularitet og anerkendelse. Der findes også intellektuelle og kulturelle afguder som teknologi, forskning, markeds kræfter, vækstfilosofier, politisk magt eller kønspolitiske ideologier. Eller det kan være selvudvikling og et ekstremt behov for nydelse og forbrug.

Luther havde et skarpt blik for vores upålidelige hjerter: »Alene hjertets tillid og tro frembringer både Gud og afgud (!) ... De to hører sammen: tro og Gud. Det, dit hjerte hænger ved, det, du stoler på, det er egentlig din Gud.«

Alle må have noget at leve for, noget, der fylder vores tanker, og som hjertes dybeste loyalitet og håb knytter sig til. Tronen i et menneskes hjerte står aldrig tom. Men hvem sidder på den? »I kan ikke tjene både Gud og mammon,« siger Jesus. »Du vil enten hade den ene og elske den anden eller holde dig til den ene og ringeagte den anden.« Det er lige her, troens kamp står – dengang og til alle tider! En prædikant i New York, der kender tankegangen hos byens jetset, har sagt: »Vi elsker afguderne, vi stoler på afguderne, og vi adlyder afguderne.« Altså: Kærlighed, tillid og loyalitet; alt, hvad vi alene skylder Gud, det vender vi os andre steder hen for at finde. Og vi vender os ikke af os

selv til Gud for at hente hjælp og vente alt godt fra ham. Vi vender os mod os selv og mod det, vi tror kan give os lykke.

Bibelen betegner afgudsdyrkelsen som åndelig utroskab og hor. Gud er en *lidenskabelig* Gud eller en *jaloux* Gud. Han vil være den eneste ene i dit liv – for alle andre guder vil misbruge og dominere dig. Bibelen kalder dem for *falske elskere*, som lover os, at de kan få os til at føle os mere elskede og værdsatte og få os til at føle os smukke. Men det er et bedrag. For en afgud giver ikke liv. Den knækker dit livsmod og stækker din livskraft.

Hvordan bliver vi sat fri af dette slaveri under andre guder?

Luther svarer i Den Store Katekismus ved at henvise os til Guds totale omsorg for sine børn. »Hvad du savner af godt, skal du forvente af mig og søge hos mig, og når du lider ulykke og nød skal du komme til mig og holde dig til mig. Jeg, jeg vil give dig, hvad du behøver, og hjælpe dig ud af al nød, lad blot ikke dit hjerte hænge ved og hvile ved noget andet.«

Man kunne godt få den tanke, at Luthers understregning af troen på Gud som den, vi skal sætte vores håb til, er en super-åndelighed, uden sammenhæng med hvordan verden virkelig hænger sammen. Men det forholder sig lige modsat. Luther er meget konkret, når han vil have os til at indse og tro på Skaberen, der står bag al skabningen, og som rækker ud efter os og viser os omsorg gennem medmennesker. Luther forklarer: »Skabningen er kun de hænder, kanaler og midler, hvorigennem Gud giver det alt sammen, ligesom han giver moderen bryster og mælk for at give det til barnet, han giver korn og al afgrøde fra jorden til næring. Det er alt sammen goder, som ingen skabning kan give sig selv.«

Gud er virkelig en levende Gud. Det er ved at møde ham i evangeliet, at vi bliver sat fri af andre guders ødelæggende magt i vores liv. Gud alene er Skaberens. Vi er skabninger. Han er giveren. Vi er modtagere af alt godt fra ham.

Vores hjerte slipper ikke grebet om afguderne – eller omvendt: Afguderne slipper ikke grebet om vores hjerte, før de erstattes af noget andet. Paulus giver os denne formaning: »Glæd jer altid i Herren.« Det betyder ikke, at man altid skal føle sig glad. Du kan jo ikke befale en glad følelse frem. At glæde sig vil sige at skatte en ting så højt og grunde over dens skønhed og betydning, indtil hjertet hviler i den og smager dens sødme. At glæde sig er en måde at prise Gud på, indtil dit hjerte erfarer denne sødme og hvile, og indtil hjertet slipper sit greb om alt andet, som det tror, det behøver. Indtil hjertet finder tro og tillid til Guds nåde i Kristus.